

باورهای شهید مزاری؛ ماندگارترین نقشه راه صلح در تاریخ افغانستان

□ **بنیاد اندیشه**
□ **عبدالحمید عارفی**
تأسیس ۱۳۹۴

مقدمه

همه شهروندان را به خود مشغول ساخته این است که چگونه و با چه نقشه‌ای راه می‌توان از این وضعیت شکننده رهایی یافته و به سایه شوم ناامنی در جامعه پایان بخشید؟ بدون شک وقتی صلح واقعی در این سرزمین تحقق خواهد یافت که با استفاده از نقشه راه روشن، مطمئن، مؤثر و مبتنی بر نگاه انسانی ایجاد شود. باورها و ارزش‌های فردی و اجتماعی تمام افراد جامعه محترم شمرده شود. ارزش‌های حقوق بشری و آزادی‌های عمومی تمام شهروندان تأمین و تضمین شود. در این راستا لازم است که اندیشه و تفکر جاودانه شهید وحدت ملی جناب استاد عبدالعلی مزاری به عنوان بهترین و

صلح دائمی و ثبات پایدار در تمام جوامع بشری یک امری ضروری بوده و از نیازهای اصلی افراد و شهروندان محسوب می‌شود. بدون صلح و زندگی مسالمت‌آمیز دست‌یابی به ترقی، پیشرفت، رفاه، آسایش، آرامش و توسعه انسانی امکان پذیر نخواهد بود. متأسفانه تجربه تلخ نبود امنیت و فقدان صلح در افغانستان؛ چندین نسل را در این کشور به نابودی سوق داده یا با تمام یأس و ناامیدی مهاجرت، آوارگی و دوری از وطن را اختیار کرده‌اند. جنگ‌های خونین، نفاق‌های ویرانگر و نزاع‌های گوناگون و خانمان سوز در این سرزمین ثبت تاریخ شده است. به همین جهت سؤالی که اذهان عمومی

مطمئن‌ترین نقشه راه برای ایجاد صلح پایدار در افغانستان در همه عصرها و نسل‌ها مورد توجه همگان قرار گیرد. ایشان با درک عمیق از جایگاه و اهمیت صلح در این کشور، مدام بر نفی و محو عوامل نزاع‌ها و نفاق‌هایی همچون افراطی‌گری دینی و تعصبات کور مذهبی، قومی و فکری تأکید داشت و همچنان از بین بردن انواع گوناگون بی‌عدالتی‌ها و تبعیض‌های ناروا که همیشه سبب بروز منازعات و بیرانگدر این کشور بوده است. به باور ایشان نجات و رهایی از این مشکلات و معضلات نیز نیازمند صلح فراگیر است. صلحی که زمینه آن در اثر تلاش‌های مشترک، احترام متقابل و همدلی همه اقوام فراهم شده باشد؛ بنابراین صلحی که در اثر اغراض سیاسی، سلیقه‌های شخصی و منافع گروهی و سمتی باشد بدون تردید موقتی بوده و به هیچ وجه پایدار نخواهد بود. صلح واقعی می‌تواند نقطه اتصال تمام اقوام ساکن در این کشور بوده و باعث شود تا همگان بر محور آن گرد هم آیند؛ لذا بدون در نظر داشت ارزش‌های انسانی و کرامت ذاتی انسان‌ها و نادیده گرفتن آزادی‌های عمومی افراد در جامعه در پیرویه صلح، به معنی عدم اعتقاد و باور به صلح پایدار و ثبات دائمی است. انتظارات و توقعات مردم از آوردن صلح این است که بتوانند در یک فضایی صلح‌آمیز و آرام و توأم با احترام متقابل زندگی کنند و زمینه‌ای فراهم شود تا همه اقوام و قبایل در کنار هم نفس بکشند. به همین جهت شهید وحدت ملی باورمند بود که باید همه اقوام و افراد در این جامعه مشترکات خود را درک کرده و از حس مشترک انسانی برخوردار شوند و بر حفظ ارزش‌های حقوق بشری و آزادی‌های عمومی افراد تأکید کنند تا زودتر به صلح پایدار، ثبات و توسعه انسانی دست یابند؛ بنابراین نگاه و دیدگاه شهید وحدت ملی در این ارتباط بهترین نقشه و راه‌کار بوده و در گفتگوهای صلح باید به عنوان مهم‌ترین اولویت‌های مذاکره به قرار ذیل مطرح شود:

الف. وحدت و همبستگی ملی

این امری نهایت مهم بوده و باعث ایجاد صلح پایدار، ثبات دائمی، ترقی و پیشرفت در جامعه خواهد شد. به همین دلیل این موضوع همیشه و همه‌جا مورد تأکید بوده است. از دیدگاه

شهید مزاری انسجام و وحدت ملی در این کشور اولویت داشته و از اهمیت و از برجستگی خاصی برخوردار است. ایشان همواره تأکید داشت که تبعیض، نابرابری، انحصارطلبی و عدم رعایت حقوق اساسی افراد و شهروندان، مغایر با وحدت و همبستگی ملی است. به همین جهت مدام یادآور شده است که نزاع‌های مذهبی، نژادی، قومی و قبیله‌ای؛ خانمان سوز بوده و نباید تمام انگیزه‌ها و نیت‌ها بر حذف دیگران و ضایع ساختن حقوق یکدیگر بنا شود. شهید وحدت ملی باورمند بود که اگر اقوام ساکن در افغانستان، هویت و شخصیت و حقوق همدیگر را نفی نکنند دیگر مشکلی وجود نخواهد داشت. متأسفانه تمام جنجال‌ها و درگیری‌ها در امتیاز طلبی و مفکوره حذف همدیگر است. امتیاز طلبی که گاهی در چهره مذهب و گاهی در چهره نژاد چهره منفور خویش را نشان می‌دهد. ایشان همیشه اعلام می‌کرد که ما وحدت ملی را در افغانستان یک اصل می‌دانیم. ایشان دودستگی را برای مردم فاجعه می‌دانست و کسانی را که این نوع مسائل را دامن می‌زدند به عنوان خائنین ملی تلقی می‌کرد. (فصیحی و حیدریبگی، ۱۳۹۷: ۲۵)

ب. احترام متقابل و هم‌پذیری

تأکید شهید وحدت ملی همیشه این بود که برای تحقق صلح پایدار و زندگی صلح‌آمیز، اقوام مختلف و احزاب سیاسی ناگزیرند هم‌پذیری را در پیش گرفته و همدیگر را تحمل کنند و در صدد انکار و حذف یکدیگر نباشند. به همین جهت تأکید داشت که باید برای همه احزاب و ملیت‌ها احترام قائل باشیم و برای همه اقوام، حقوق مساوی و برابر طبق نفوس شان خواستار باشیم. ایشان جنگ را هرگز راه‌حل نمی‌دانست و معتقد بود کشور که گرفتار تنوع دینی، مذهبی، قومی، نژادی، لسانی، تبعیض و برتری طلبی‌های نژادی و قومی بوده است، بدون توجه به ریشه‌های اصلی بحران و منازعه و بدون در نظر داشت حقوق برابر شهروندی برای تمامی شهروندان نمی‌توان به هیچ نتیجه مطلوبی دست یافت. ایشان همیشه یادآور می‌شد که در سرزمینی که منابع و فرصت‌های ملی تنها در اختیار عده‌ای خاص یا گروه خاص

باید از محدودنگری‌های قومی، زبانی، مذهبی، سمتی و امثال آن عبور کنند و به جای آن به بزرگ‌نگری و دیگراندیشی فکر کنند و حقوق و آزادی‌های همگان را به رسمیت شناخته و احترام کنند. متأسفانه هنوز هم نابرابری‌ها در میان اقوام و بخش‌های مختلف مردم به‌طور گسترده مشاهده می‌شود و انواع گوناگون تبعیض را نمی‌توان انکار کرد. تأکید شهید وحدت ملی با توجه به وضعیت اجتماعی و سیاسی و فرهنگی حاکم بر مردم افغانستان، تأکید داشت که عدالت اجتماعی بدون در نظر داشتن ترکیب تناسبی اقوام کارساز نبوده و به دست نخواهد آمد و در نتیجه مردم این خطه از نزاع‌ها و نفاق‌های ملی و تبعیض‌های شکننده قومی‌رهایبی نخواهند یافت. ایشان در یکی از سخنرانی‌های ارزشمندشان نیز چنین بیان داشت که ما مردم افغانستان هیچ نژادی را نمی‌خواهیم نفی کنیم ترکمن است هزاره است تاجیک است افغان است ایماق است و دیگر اقوام هستند. همه آن‌ها بیایند در این مملکت برادروار زندگی کنند و هرکس به حقوق‌شان برسد و هرکس در باره سرنوشت‌شان خودش تصمیم بگیرد. اگر کسی بیاید و نژاد خود را حاکم بسازد دیگران را نفی بکند این فاشیستی است، این خلاف رسوم بین‌المللی است. بنائاً تحقق صلح پایدار نیازمند احترام گذاشتن به ارزش‌های حقوق بشری و انسانی افراد در جامعه و توجه به کرامت ذاتی انسان‌هاست. (فصیحی و حیدر بیگی، ۱۳۹۷، ۴۳ و ۱۷۴)

د. احترام به آرای شهروندان در انتخابات

برگزاری انتخابات عادلانه، آزاد و شفاف و سهم داشتن مردم و نقش آنان در تعیین سرنوشت جمعی و اجتماعی‌شان توسط انتخابات موجب تحکیم صلح پایدار و ثبات دائمی شده و حقوق سیاسی مردم را تثبیت و نهادینه خواهد کرد. (دانش، ۱۳۹۴: ۴۰۱) همچنان این امر موجب جلب اعتماد مردم شده و آنان را برای ادامه زندگی در این سرزمین تشویق خواهند کرد و همه گروه‌ها و افراد تلاش خواهند کرد تا از طریق جلب آرای مردم حکومت را به دست آورند. به همین جهت شهید وحدت ملی همواره تأکید می‌کرد که باید همه مردم حق تعیین سرنوشت خود را داشته باشند و در غیر آن، دست‌یابی

از اقوام قرار داشته باشد به هیچ وجه نمی‌توان انتظار داشت که مشکل حل شود. لذا به صراحت بیان می‌کرد که تمام جنجال‌ها و درگیری‌ها بر سر مسئله انحصارطلبی، خودخواهی، امتیازطلبی و تلاش در جهت حذف همدیگر است و تا این مشکل و معضل به صورت جدی مورد توجه قرار نگیرد و به صورت بنیادی حل نشود صلح پایدار تحقق نخواهد یافت (فصیحی و حیدر بیگی، ۱۳۹۷: ۴۷)

ج. احترام به کرامت ذاتی انسان‌ها

احترام گذاشتن به کرامت انسانی و در نظر گرفتن حرمت ذاتی افراد در جامعه، مسئله مهم دیگری است که در ارتباط با گفتگوها و مذاکرات صلح پایدار باید مورد توجه جدی قرار گیرد و از برخورد‌های مغایر با عزت و حیثیت انسانی افراد پرهیز شود. از لازمه احترام گذاشتن به حیثیت و کرامت انسان‌ها آن است که با همه اقوام و قبایل به صورت برابر و یکسان رفتار شود. به این معنا که همه افراد از همه حقوق و آزادی‌هایی که از لازمه احترام گذاشتن به حیثیت ذاتی آنان است در قانون اساسی به رسمیت شناخته شده و همه افراد به صورت یکسان از آن حقوق بهره‌مند شوند از قبیل حق حیات، حق مسافرت و انتخاب محل سکونت، حق امنیت مسکن، آزادی عقیده، آزادی بیان، آزادی مذهبی و انجام مراسم دینی، حق امنیت شخصی، حق کرامت انسانی، حق برابری اقوام، حق برابری زنان و مردان، حق دست‌رسی به عدالت، حق تعیین سرنوشت، حق مستفید شدن از خدمات عمومی، حق اشتغال به مشاغل دولتی، حق تشکیل حزب سیاسی و عضویت در آن، حق شرکت در انتخابات حق برگزاری اجتماعات مسالمت‌آمیز و امثال آن، همه مواردی هستند که همگان باید به صورت یکسان و برابر از آن برخوردار باشند. شهید وحدت ملی باورمند بودند که کرامت انسانی اقتضا دارد که همه اقوام و قبایل در عرصه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی باید حقوق مساوی و برابر داشته باشند، خصوصاً برابری در برابر قانون و دسترسی به عدالت. به این معنی که هیچ نوع تبعیض در طرح دعوی، مراحل محاکمه و رسیدگی قابل توجه نخواهد بود. مردم افغانستان

به صلح واقعی همچنان به صورت یک رؤیا در این کشور باقی خواهد ماند؛ لذا ایشان برگزاری انتخابات و شرکت در آن را مهم‌ترین راه‌کار برای فراهم شدن زمینه صلح پایدار در افغانستان؛ ارائه کرده و بر آن تأکید داشت. (فصیحی و حیدریگی، ۱۳۹۷: ۵۵)

هـ. احترام به حقوق زنان

به اعتقاد شهید وحدت ملی احترام و حمایت از حقوق و کرامت انسانی زنان باید به عنوان یک ارزش انسانی و اجتماعی در جامعه مطرح باشد. چنانچه که امروزه نیز اکثر کشورهای جهان، خود را ملزم به رعایت آن دانسته و این امر را نشانه و معیار دموکراسی و تأمین حقوق بشر در نظام‌های مردم‌سالار می‌دانند. اسناد بین‌المللی حقوق بشری نیز تأکیدات زیادی بر این مسئله داشته و همه دولت‌ها را مکلف کرده است که احترام و حفظ حقوق و کرامت انسانی زنان را در اسناد تقنینی خویش انعکاس داده و مکانیزم اجرایی آن را پیش‌بینی کنند. خوشبختانه نتیجه تأکیدات استاد شهید مراری را در جهت حفظ و حراست از حقوق زنان و انکشاف آن تا حدودی در سال‌های اخیر مشاهده می‌کنیم. ایشان معتقد بود که احترام به حقوق زنان و توجه به مشارکت آنان در تمام عرصه‌های اجتماعی خصوصاً در پروسه ملی صلح لازم و ضروری است. در این ارتباط آموزه‌های دینی نیز همواره بر حفظ حقوق زنان و فرصت دادن به آن‌ها در فعالیت‌های اجتماعی و شکوفا شدن استعدادهای آنان در جامعه تأکید داشته است. تبعیض و نابرابری را ممنوع دانسته و محکوم کرده است. به همین دلیل دولت افغانستان در راستای حمایت از حقوق زنان و مشارکت آنان تلاش‌های زیادی به خرج داده و هزینه‌های هنگفتی مصرف کرده است. خصوصاً از نظر تدوین اسناد تقنینی نیز مورد توجه جدی بوده است و برای حمایت بیشتر آن‌ها قوانین و مقرره‌های زیادی تهیه و تصویب شده است. به باور شهید وحدت ملی، زنان نیمی از پیکره جامعه را تشکیل می‌دهند و می‌توانند مهم‌ترین نقش را در عرصه‌های مختلف سیاسی و اجتماعی داشته باشند (فصیحی و حیدریگی، ۱۳۹۷: ۱۵۸) لذا به هیچ وجه

نمی‌توان نقش مثبت و تعیین‌کننده آنان را در تمام موارد از جمله در مسئله ایجاد صلح پایدار انکار کرد. علاوه بر آن برخورداری زنان از فرصت‌های برابر، در نظر گرفتن نقش آن‌ها در توسعه و آبادانی کشور موجب توسعه انسانی و پیشرفت در جامعه خواهد شد؛ ولی نادیده گرفتن و محرومیت آنان از امتیازات حقوقی و شهروندی باعث محرومیت جامعه از توانمندی آنان خواهد شد. به همین جهت است که اسناد بین‌المللی حقوق بشری دولت‌های عضو را به صورت جدی مکلف کرده به محور رفع تبعیض نسبت به زنان به هر شکلی که باشد و همچنین تأکید و توصیه کرده است که همه کشورها باید سیاست رفع تبعیض علیه زنان را بی‌درنگ و به‌طور مقتضی دنبال کنند. جای خرسندی است که در قانون اساسی افغانستان نیز این مسئله انعکاس یافته و به صراحت بیان شده است که اتباع افغانستان اعم از زن و مرد در برابر قانون، دارای حقوق و وجایب مساوی هستند. همچنان در همین ارتباط مقرر و استراتژی به حمایت از حقوق زنان در ادارات تهیه و تدوین شده است. تطبیق این استراتژی از دیدگاه جندر از اهمیت خاصی برخوردار بوده و در راستای کارایی و توانمندی در عرصه‌های مختلف مشارکتی به ویژه فعالیت‌های اقتصادی زنان مؤثر و نتیجه‌بخش بوده است. بدون تردید مشارکت زنان در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی و سیاسی خصوصاً در گفتگوها و مذاکرات صلح لازم بوده و سرنوشت‌ساز است. خصوصاً در شرایط کنونی که موجودیت و حضور زنان در ساختار دولت و تصمیم‌گیری‌ها در سطح مرکز، ولایات و محلات پررنگ‌تر شده است و می‌توانند در رفع مشکلات اجتماعی کاملاً نقش مثبت داشته و مؤثر باشند. بر اساس آمارهای رسمی، بیش از بیست و پنج درصد از کارمندان خدمات ملکی و بخش‌های امنیتی، بانوان می‌باشند و همچنین در عرصه‌های رهبری، معارف، آموزش، تحصیلات، تجارت و رسانه‌های همگانی نقش مهم داشته و به صورت جدی فعالیت می‌کنند. انتظار می‌رود که این مشارکت روز به روز افزایش یابد. هرچند که فرهنگ‌سازی احترام به حقوق و کرامت انسانی زنان در جوامع بشری نیازمند تلاش‌های همگانی و مبارزات پیگیر و عمومی است. ترویج

نادیده گرفته شود. بنابراین، نقشه راه صلح پایدار و راهکارهای تأمین امنیت دائمی در اندیشه و تفکر شهید وحدت ملی؛ راهگشایترین راهکارها، ماندگارترین و مؤثرترین نقشه راه در تمام عصرها و نسل‌های این جامعه است که با روش آرام و به دور از هر نوع خشونت قابل تحقق بخشیدن است. در صورت عملی شدن تفکر و اندیشه ناب ایشان، هیچ‌گاهی مردم و شهروندان این سرزمین؛ نزاع‌ها و روزهای تلخ و سیاه گذشته را تجربه نخواهند کرد و مصیبت‌های دل‌خراش تاریخی را تکرار نخواهند کرد. از این جهت اندیشه‌های نجات‌بخش ایشان در تاریخ مردم این دیار ماندگار بوده و قابل ستایش و بی‌نهایت ارزشمند است. امید است تمام این تأکیدات در پرونده ملی صلح و محافظت از نظام جمهوری مورد توجه و استفاده قرار گیرد.

روحیه تبعیض‌آمیز علیه زنان به هیچ وجه به نفع جامعه و مصلحت جمعی نیست. ایجاد جامعه مدنی و عاری از تبعیض، خشونت و مبتنی بر قانونمندی و عدالت اجتماعی؛ نیازمند رعایت حقوق زنان در جامعه است. پس مشارکت زنان در گفتگوهای صلح از محورهای اصلی بوده و از حیاتی‌ترین مسئله اجتماعی، فرهنگی، دینی و سیاسی است. صلح در افغانستان به عنوان پرونده ملی بوده و مربوط به یک قشر خاص نیست و هیچ نهاد و گروهی نمی‌تواند آن را در انحصار خویش بگیرد. صلح مبتنی بر حفظ حقوق زنان و مشارکت عادلانه آنان و حضور زنان به صورت چشم‌گیر در این پرونده ملی باید مطرح باشد. دستاوردهای ارزشمند که در مورد حفظ حقوق و آزادی‌های زنان صورت گرفته و در اسناد تقنینی کشور انعکاس یافته و مکانیزم‌های عملی و قانونی حمایت از آن تبیین و در اولویت کاری قرار داشته است، نباید

بنیاد اندیشه

تأسیس ۱۳۹۴